

Samenvatting

Vertrouwen in overheid gestegen, met name onder lager opgeleiden

Dat lager en middelbaar opgeleiden – die relatief vaak stemmen op PVV, BBB en NSC – enthousiast zijn over het aanstaande kabinet Schoof dan hoger opgeleiden, lag voor de hand en blijkt ook het geval.¹

Verrassender is wellicht dat – sinds de verkiezingen en met het aantreden van het kabinet van PVV, VVD, NSC en BBB – het vertrouwen in de landelijke overheid verder is gestegen: van 29 procent in september 2022 (het dieptepunt van de laatste jaren) naar 42 procent in juni 2024. De toename in vertrouwen zien we op alle opleidingsniveaus, maar meer onder lager opgeleiden dan onder hoger opgeleiden. Lager opgeleide kiezers geven een sterkere politieke invulling aan ‘vertrouwen in de overheid’ dan hoogopgeleide kiezers. Ze koppelen dit vertrouwen sterk aan de politieke partijen die het nu voor het zeggen krijgen. Hoger opgeleiden hadden altijd al een groter vertrouwen in de overheid dan gemiddeld en dat is nog iets toegenomen. Ondanks het feit dat ze beduidend minder tevreden zijn met en vertrouwen hebben in het aanstaande kabinet Schoof. (Hoger opgeleiden stemmen meer dan gemiddeld op GL-PvdA, D66, PvdD en Volt.) Deze kiezers onderbouwen hun vertrouwen in de overheid niet zo zeer met politieke argumenten. Zij geven aan vertrouwen in het democratisch systeem te hebben: functionerende instituties, *checks and balances*, een ambtenarenapparaat dat tegenspraak biedt.

Relatie tevredenheid met kabinet en vertrouwen in de overheid

Vertrouwen in de overheid is niet hetzelfde als tevredenheid met kabinet, maar er is wel een relatie tussen deze twee parameters. In maart 2021, vlak voor de verkiezingen van dat jaar en nog in de coronacrisis, was de tevredenheid met het kabinet Rutte nog relatief hoog (41%): het had de coronacrisis in de ogen van de meeste kiezers adequaat aangepakt. Maar het was al dalende sinds eind 2020.² Onder invloed van de toenemende ontevredenheid over het coronabeleid en een falende overheid (op met name de Toeslagenaffaire en de herstelwerkzaamheden in Groningen) daalde echter ook het vertrouwen in de overheid.

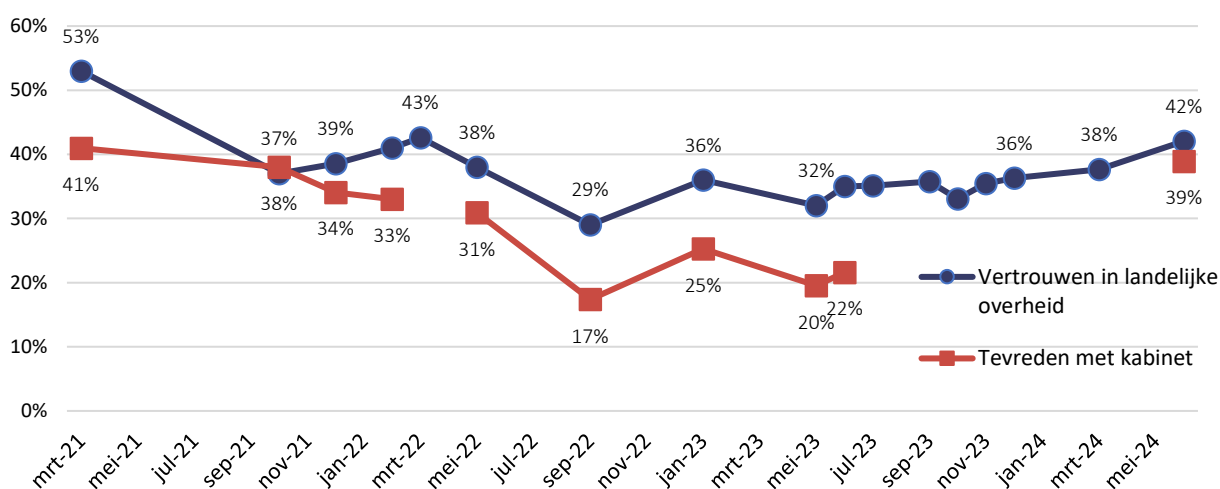
Beiden bereikten een dieptepunt in september 2022. Kiezers klaagden over het onvermogen van de overheid (en de politiek) crises op te lossen. Velen verweten Rutte IV een gebrek aan visie en leiderschap waardoor problemen vooruit werden geschoven en crises niet daadkrachtig werden aangepakt. Concreet werden genoemd: de asielopvang/vluchtelingenbeleid, de problemen rond stikstof, natuur en landbouw en de oplopende energieprijzen en de inflatie. Kiezers zagen de stijgende energiekosten op dat moment als de belangrijkste crisis die het kabinet moest

¹ Zie: [Enthousiasme over nieuw kabinet afgenomen – Ipsos I&O \(ipsos-publiek.nl\)](#). Juni '24

² Zie: [Vooral Toeslagenaffaire schaadt vertrouwen in overheid – Ipsos I&O \(ipsos-publiek.nl\)](#). Maart '21

aanpakken. Naar het einde van het jaar 2022 zagen we beide cijfers – vertrouwen en tevredenheid – enigszins oplopen, dankzij de energietoelagen waar het kabinet mee kwam.³ Daarna zakten beide cijfers weer weg en bereikten in mei 2023 – vlak voor de val van het kabinet Rutte IV – een nieuw dieptepunt.

Figuur 1
Hoeveel vertrouwen heeft u “De Nederlandse overheid als geheel”?
Hoe tevreden of ontevreden bent u met het kabinet van <coalitiepartijen>?
 (laatste datapunten = juni 2024)

Bron: Ipsos I&O (juni, 2024)

Vertrouwen in landelijke overheid toegenomen, vooral onder lager opgeleiden

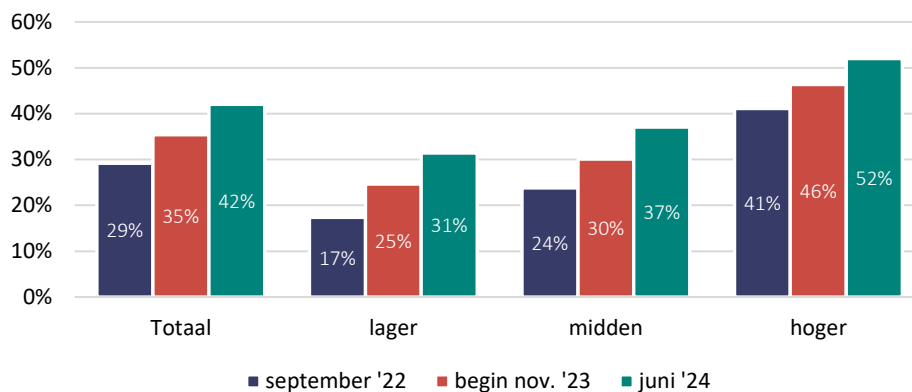
Sinds de verkiezingen van november 2023 en met het (bijna) aantreden van het nieuwe kabinet van PVV, VVD, NSC en BBB (2 juli 2024) is het vertrouwen in de landelijke overheid verder gestegen: van 29 procent in september 2022 via 36 procent kort na de verkiezingen (december 2023) naar 42 procent in juni 2024.

De toename in vertrouwen zien we op alle opleidingsniveaus, maar meer onder lager en middelbaar opgeleiden (van 17 naar 31% en van 24 naar 27%) dan onder hoger opgeleiden (van 41 naar 52%). Anders gezegd: het vertrouwen onder lager opgeleiden nam toe met factor 1,8, dat onder hoger opgeleiden met factor 1,3. Hoger opgeleiden hebben nog steeds het hoogste vertrouwen, maar het gat tussen lager en hoger opgeleiden is verkleind.

³ Zie: [I&O-zetelpeiling: coalitiepartijen profiteren niet van iets mildere kiezer - Ipsos I&O \(ipsos-publiek.nl\)](https://www.ipsos-publiek.nl) December '22

Figuur 2

Hoeveel vertrouwen heeft u in “De Nederlandse overheid als geheel” (Naar opleidingsniveau)

Bron: Ipsos I&O (juni, 2024)

Met name kiezers van PVV, SP, BBB en NSC hebben meer vertrouwen in de overheid gekregen, Waarom? Men heeft de verwachting dat de overheid grote problemen (eindelijk) gaat oplossen. Vooral omdat er nu een echt rechts kabinet aan de knoppen komt verwacht men verbetering. (Zie hierna: Waarom hebben kiezers vertrouwen in dit kabinet?)

Tevredenheid met ‘nieuw kabinet’ fors toegenomen onder lager en middelbaar opgeleiden

Direct na de presentatie van het hoofdlijnenakkoord, 2de helft mei 2024, was de helft (50%) van alle kiezers tamelijk of zeer tevreden met het nieuwe kabinet van PVV, VVD, NSC en BBB. Een aanzienlijke trendbreuk met de waarderingscijfers voor Rutte IV, die nooit hoger dan 34 procent waren en in september 2022 zelfs het dieptepunt van 17 procent aantikten.

Een maand later (half juni 2024), toen ook de namen van de ministers bekend waren, is dat gedaald naar 39 procent. Nog steeds een betere score dan Rutte IV ooit haalde, maar ook: meer mensen ontevreden (43%) dan tevreden (39%).

Kiezers met een lagere en middelbaar opleiding zijn nu beduidend tevredener dan bij aanvang van Rutte IV. Onder lager opgeleiden steeg dit van 28 procent in januari 2022 naar 60 procent in mei 2024, waarna het daalde naar 46 procent in juni. Onder middelbaar opgeleiden zien we een zelfde patroon ((32%, 57%, 46%).

Hoger opgeleiden zijn nu juist minder tevreden: van 42 procent in januari 2022, naar 29 procent in juni 2024. Zie figuur 8.

Vertrouwen in kabinet Schoof even hoog als Rutte IV, maar onder andere kiezersgroepen

Lager- en middelbaar opgeleiden hebben ook meer *vertrouwen* in het aanstaande kabinet Schoof (36%) dan destijds in Rutte IV (24 en 27%). Voor hoger opgeleiden geldt het omgekeerde: slechts 21 procent heeft vertrouwen in het nieuwe kabinet, in Rutte IV had 35 procent vertrouwen.

Maar het zijn vooral heel andere kiezersgroepen die nu vertrouwen hebben in het nieuwe kabinet: PVV-kiezers (75%) en BBB-kiezers (68%). Zij hadden nauwelijks vertrouwen in Rutte IV. Onder NSC- en VVD-kiezers ligt dat duidelijk lager (49 en 41%). VVD-kiezers hadden beduidend meer vertrouwen in Rutte IV dan in het huidige (aanstaande) kabinet (74% versus 41%).

Kiezers van CDA, D66 en GL-PvdA hebben nauwelijks vertrouwen in het nieuwe kabinet. GL- en PvdA-kiezers hadden dat ook niet erg in Rutte IV, maar toen betrof het nog 17 en 18 procent. Nu maar 1 procent.

Waarom hebben kiezers vertrouwen in dit kabinet?

Om deze vraag te beantwoorden keken we vooral naar de toelichting die lager- en middelbaar opgeleiden geven. De antwoorden zijn als volgt samen te vatten:

1. De inhoud: Goede plannen, frisse wind, andere koers.

Anders dan wel eens wordt aangenomen gaat het ook deze kiezers vooral om de inhoud. Ze zien grote problemen (immigratie wordt het vaakst genoemd) en willen dat die worden opgelost. Men heeft het idee dat de plannen van de aantredende coalitie het in zich heeft dat te gaan doen. 'Redelijk goed doordachte plannen met wat er moet gebeuren in Nederland' zegt een PVV-kiezer.

2. Genoeg van 'polarisatie' door links

Opvallend fel en talrijk zijn de uithalen naar links – waar naast GL-PvdA en D66, soms ook de VVD toe wordt gerekend. Eindelijk over rechts, alles beter dan links, is de gedachte. 'Ik ben tegen de polarisatie van extreem links. Hoe Timmermans is gaat mij te ver.'

3. Resultante van moeizame onderhandelingen, dus het zal wel lukken

De formatieonderhandelingen waren dermate moeizaam en langdurig, de verschillen die overbrugd moesten worden dermate groot, dat – nu dit gelukt is – men er vertrouwen in heeft dat het dan ook wel wat zal worden. 'Er is al veel naar elkaar toegebogen dus dat toont aan dat men er voor wil gaan'.

4. Eerst zien dan geloven; voordeel van de twijfel

Een variant op nummer 3 wordt gegeven door kiezers die in beginsel positief staan tegenover de nieuwe coalitie, maar de kat nog uit de boom kijken. 'Het moet eerst nog bewezen worden of ze echt goed samen kunnen werken', zegt een NSC-kiezer.

5. Vertrouwen in PVV en BBB, niet in NSC en VVD

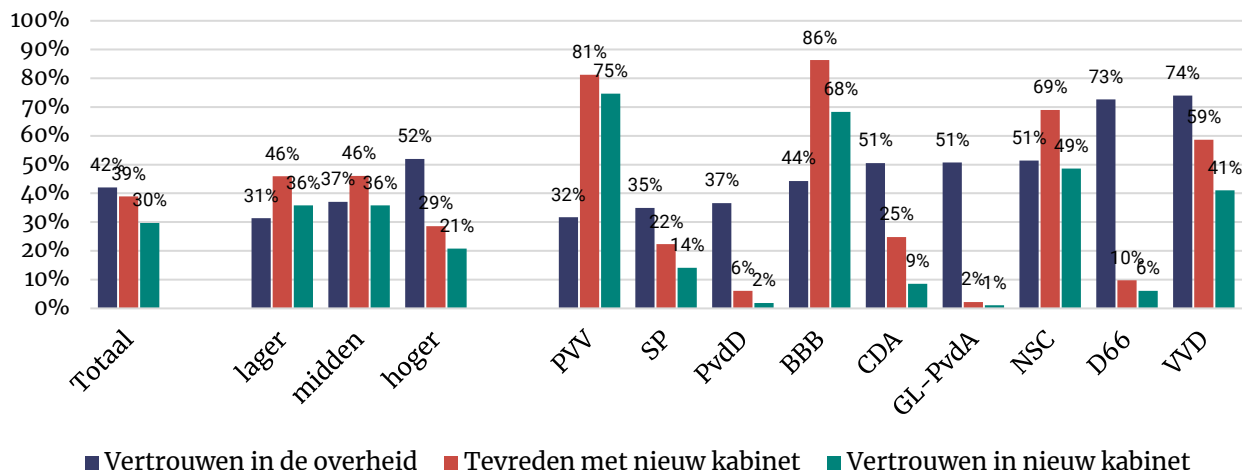
Relatief vaak geven PVV- en BBB-kiezers aan dat ze veel vertrouwen hebben in PVV (vooral in Wilders) en BBB, maar niet in VVD en vooral NSC/Omtzigt. Een PVV-kiezer zegt: ‘Er kunnen ‘Nsb-ers’ tussen zitten, vooral bij de VVD en NSC.’ Het omgekeerde komt overigens ook voor: kiezers die er vertrouwen in hebben, juist omdat VVD en NSC ook meedoen.

Vertrouwen in overheid en kabinet verschillen naar opleiding en politieke voorkeur

In figuur 3 zijn de drie parameters (vertrouwen in de overheid, tevreden met en vertrouwen in nieuw kabinet) weergegeven naar opleiding en politieke voorkeur. Duidelijk is dat lager en middelbaar opgeleiden (nog steeds) minder vertrouwen in de overheid hebben dan hoger opgeleiden, maar onder lager opgeleiden nam dit meer toe dan onder hoger opgeleiden (zoals getoond in figuur 2). Dit komt vooral doordat lager en middelbaar opgeleiden blij zijn met de verkiezingsuitslag en het nieuwe, rechtse kabinet. Het betreft met name kiezers van PVV en BBB, in minder mate NSC en VVD (kiezers van VVD zijn echter relatief hoog opgeleid). Met name PVV- en BBB-kiezers hebben het gevoel (eindelijk) gehoord te worden door de aanstaande coalitiepartijen en men verwacht dat dit kabinet belangrijke problemen gaat oplossen.

Figuur 3

Vertrouwen in de overheid, tevreden met en vertrouwen in kabinet van PVV, VVD, NSC en BBB
(% vertrouwen en % tevreden, juni 2024)

Bron: Ipsos I&O (juni, 2024)

Lager opgeleiden ‘laden’ vertrouwen politiek, hoger opgeleiden leggen link met het systeem

We kunnen ook concluderen dat lager opgeleide kiezers een sterkere politieke invulling hebben van ‘vertrouwen in de overheid’ dan hoogopgeleide kiezers. Uit de toelichtingen bij ‘vertrouwen in de overheid’ zien we dat dit vertrouwen sterk wordt gekoppeld aan de politieke partijen die het nu voor het zeggen krijgen. Zoals een PVV-kiezer het verwoordt: ‘Er is vooruitgang om de wens

van de kiezer te respecteren.’ En een BBB-kiezer: ‘Ik hoop dat dit kabinet de vele misstanden recht gaat zetten.’

Onder hoger opgeleiden ligt dat anders. Hoger opgeleiden hadden altijd al een groter vertrouwen in de overheid dan gemiddeld en dat is nog iets toegenomen. Ondanks het feit dat ze beduidend minder tevreden zijn met en vertrouwen hebben in het aanstaande kabinet Schoof. (Hoger opgeleiden stemmen meer dan gemiddeld op GL-PvdA, D66, PvdD en Volt.) Deze kiezers onderbouwen hun vertrouwen in de overheid niet zo zeer met politieke argumenten, ze geven aan vertrouwen in het systeem te hebben: goed functionerende instituties, *checks and balances*, een ambtenarenapparaat dat – naar verwachting – politiek uit de bocht vliegen zal temperen, etc. Een Volt-kiezer: ‘Door het democratisch bestel wordt er altijd voldoende tegengas gegeven bij niet geheel doordachte plannen.’

Resumerend

De verkiezingen en de vorming van een nieuw kabinet hebben het vertrouwen in de landelijke overheid *overall* voorsnog goed gedaan. Niet alleen lager opgeleiden, ook hoger opgeleiden hebben (iets) meer vertrouwen in de overheid gekregen.

Bij lager en middelbaar opgeleiden is dat voor een belangrijk deel te verklaren uit de politieke omslag: er komt een ander, rechtser kabinet, waar lager en middelbaar opgeleiden zich goed in herkennen en veel van verwachten. Zo bezien kan dit kabinet ‘automatisch’ het algehele vertrouwen in de overheid omhoog duwen.

Hoger opgeleiden zijn overwegend ontevreden met het nieuwe kabinet, maar dit heeft geen negatieve invloed op hun vertrouwen in de overheid. Ook onder hen nam het vertrouwen nog iets toe. Dat is enerzijds te verklaren uit de geruststelling dat het democratisch systeem, de *checks and balances*, functioneert. Voor een deel zal dit ook verklaard kunnen worden uit het feit dat ook een deel van de hoger opgeleiden achter het beleid staat. Maar dit is op basis van deze analyse niet overtuigend bewezen.

Of het vertrouwen in de overheid standhoudt of zelfs nog omhoog gaat zal afhangen van het antwoord op de vraag: gaat het kabinet de hooggespannen verwachtingen inlossen?

Peter Kanne
Ipsos I&O
Juni 2024

Vertrouwen in de overheid

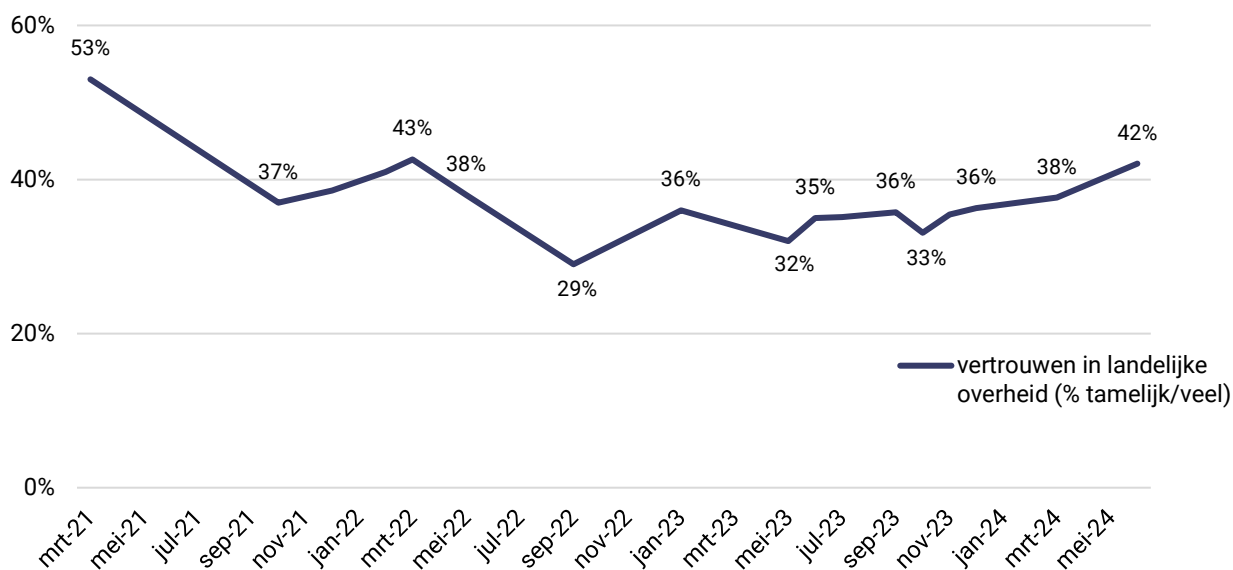
Vertrouwen in de landelijke overheid neemt toe na dieptepunt in 2022

Het vertrouwen in de landelijke overheid is, na een dieptepunt in september 2022 (29%) en mei 2023 (32%), langzaam aan het stijgen. In juni 2024 zei 42 procent ‘tamelijk’ of ‘heel veel’ vertrouwen te hebben).

In maart 2021, vlak voor de verkiezingen van dat jaar en nog in de coronacrisis, was het vertrouwen in de overheid nog relatief hoog (53%): het kabinet had de coronacrisis in de ogen van de meeste kiezers adequaat aangepakt. Daarna daalde het vertrouwen. Dit had te maken met toenemende ontevredenheid over de coronamaatregelen, maar vooral door een opzichtig falende overheid op met name de Toeslagenaffaire en de herstelwerkzaamheden in Groningen. Het vertrouwen bereikte een dieptepunt in september 2022. Kiezers klaagden over het onvermogen van de overheid (en de politiek) crises op te lossen. Velen verweten Rutte IV een gebrek aan visie en leiderschap waardoor problemen vooruit werden geschoven en crises niet daadkrachtig werden aangepakt. Concreet werden toen genoemd: de asielopvang/het vluchtelingenbeleid, de problemen rond stikstof, natuur en landbouw en de oplopende energieprijzen en de inflatie. Kiezers zagen de stijgende energiekosten op dat moment als de belangrijkste crisis die het kabinet moest aanpakken. Naar het einde van het jaar 2022 zagen we beide cijfers – vertrouwen en tevredenheid – enigszins oplopen, dankzij de energietoeslagen waar het kabinet mee kwam. Daarna zakte het vertrouwen weer weg en bereikte in mei 2023 – vlak voor de val van het kabinet Rutte IV – een nieuw dieptepunt.

Figuur 4

Hoeveel vertrouwen heeft u “De Nederlandse overheid als geheel”? (laatste datapunt = juni 2024)

Bron: Ipsos I&O (juni, 2024)

Het land leek vastgelopen, de overheid leverde niet. Er kwamen nieuwe verkiezingen, met een duidelijke overwinning voor rechts: de PVV ging naar 37 zetels, NSC kwam binnen met 20 zetels, de BBB groeide van 1 naar 7 zetels. Kiezers wilden een rechts kabinet dat – met name – de immigratie en het tekort aan (goede, betaalbare) woningen aan ging pakken.

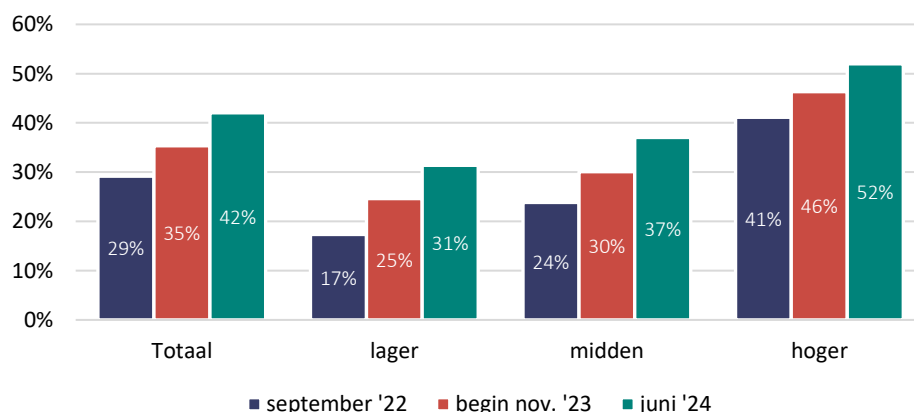
Dat kabinet komt er nu, en zowel de tevredenheid met ‘het kabinet’ als ‘het vertrouwen in de overheid’ namen toe.

Vertrouwen in de landelijke overheid: vooral toename onder lager opgeleiden

De toename in vertrouwen zien we op alle opleidingsniveaus, maar meer onder lager opgeleiden (van 17 naar 31%) dan onder hoger opgeleiden (van 41 naar 52%). Hoger opgeleiden hebben nog steeds het hoogste vertrouwen, maar het gat tussen lager en hoger opgeleiden is verkleind.

Figuur 5

Hoeveel vertrouwen heeft u in “De Nederlandse overheid als geheel” (Naar opleidingsniveau)

Bron: Ipsos I&O (juni, 2024)

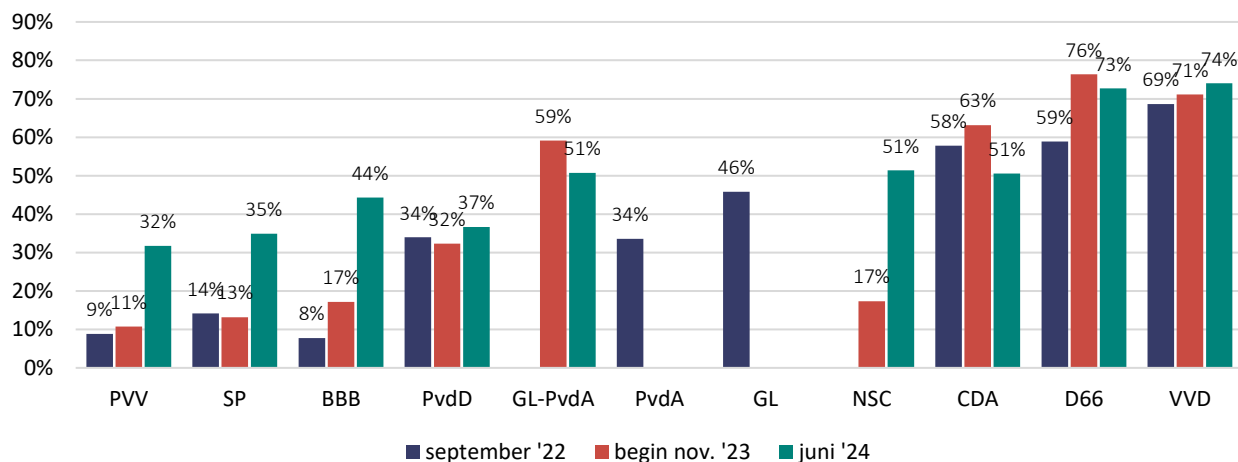
Vertrouwen in de landelijke overheid: toename onder van PVV, SP, BBB en NSC-kiezers

Naar politieke voorkeur zien we dat met name kiezers van PVV, SP, BBB en NSC meer vertrouwen hebben gekregen.

Kiezers van VVD en D66 hebben nog steeds het hoogste vertrouwen. Ook kiezers van GL-PvdA hebben meer vertrouwen dan gemiddeld (nu 51%). Dat is iets minder dan in november vorig jaar (59%), maar (iets) meer dan GL-kiezers in september 2022 hadden (46%) en beduidend meer dan PvdA-kiezers in september 2022 hadden (34%).

Figuur 6

Hoeveel vertrouwen heeft u “De Nederlandse overheid als geheel”? (Naar politieke voorkeur)

Bron: Ipsos I&O (juni, 2024)

Waarom vertrouwen in de overheid?

We vroegen kiezers om een toelichting. ‘Waarom hebt u vertrouwen in de Nederlandse overheid?’ Op basis van de open antwoorden kunnen we concluderen dat lager opgeleide kiezers (en in iets minder mate ook middelbaar opgeleiden) een sterkere politieke invulling hebben van ‘vertrouwen in de overheid’ dan hoogopgeleide kiezers. In de citaten zien we dat dit vertrouwen sterk wordt gekoppeld aan de politieke partijen die het nu voor het zeggen krijgen. Zoals een PVV-kiezer met een MAVO/VMBO-opleiding het verwoordt: “Met een rechts kabinet kan het waarschijnlijk weer goed komen in Nederland.” En een BBB-kiezer met HAVO/VWO: ‘Ik hoop dat dit kabinet de vele misstanden recht gaat zetten.’

Hoger opgeleiden onderbouwen hun vertrouwen in de overheid minder met politieke argumenten, ze geven aan vertrouwen in het systeem te hebben: goed functionerende instituties, *checks and balances*, een ambtenarenapparaat dat – naar verwachting – politiek uit de bocht vliegen zal temperen, etc.

Een GL-PvdA-kiezers met een universitaire opleiding: “We hebben een stevige democratie met redelijk betrouwbare instituties. Soms ontstaan er problemen omdat politieke partijen zoals de VVD de overheid opdrachten geeft die niet staatsrechtelijk zijn zoals bij de Toeslagenaffaire. Hopelijk zijn de instituties sterk genoeg om weerstand te bieden tegen de komende regering.” En een Volt-kiezer met een HBO-opleiding: ‘Door het democratisch bestel wordt er altijd voldoende tegengas gegeven bij niet geheel doordachte plannen.’

Zie voor meer citaten: bijlage 1. Citaten ‘vertrouwen’ naar partij en opleiding

Tevredenheid met kabinet

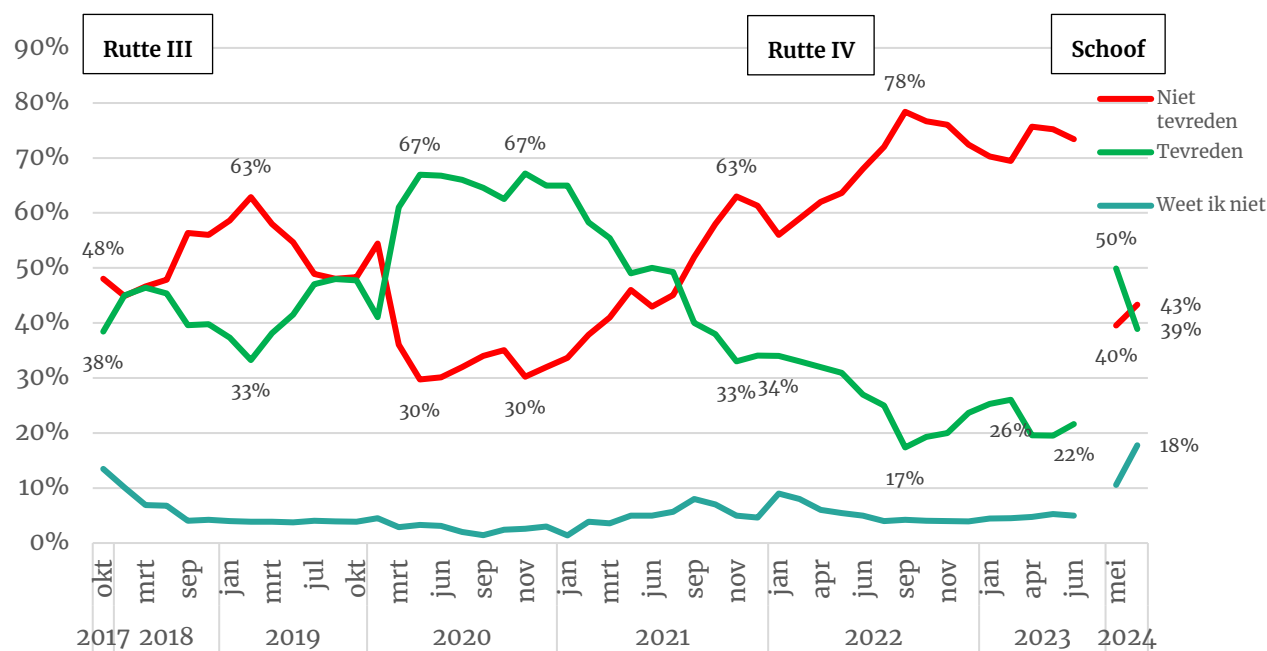
Tevredenheid bij start nieuw kabinet hoger dan bij Rutte IV

Direct na de presentatie van het hoofdlijnenakkoord, 2de helft mei 2024, vroegen we kiezers hoe tevreden ze waren met het nieuwe kabinet van PVV, VVD, NSC en BBB. De helft (50%) tamelijk of zeer tevreden, 39 procent was ontevreden. Een aanzienlijke trendbreuk met de waarderingscijfers voor Rutte IV, die nooit hoger dan 34 procent waren en in september 2022 zelfs het dieptepunt van 17 procent aantikten.

Een maand later (half juni 2024), toen ook de namen van de ministers bekend waren, is dat gedaald naar 39 procent (43 procent is niet zo of helemaal niet tevreden). Nog steeds een betere score dan Rutte IV ooit haalde, maar ook: meer mensen ontevreden (43%) dan tevreden (39%). Het aandeel 'weet ik niet', dat doorgaans tussen de 5 en 10 procent schommelt, steeg van 11 procent in mei naar 18 procent in juni.

Figuur 7

Hoe tevreden of ontevreden bent u met het kabinet van <coalitiepartijen>? (laatste datapunt = juni 2024)

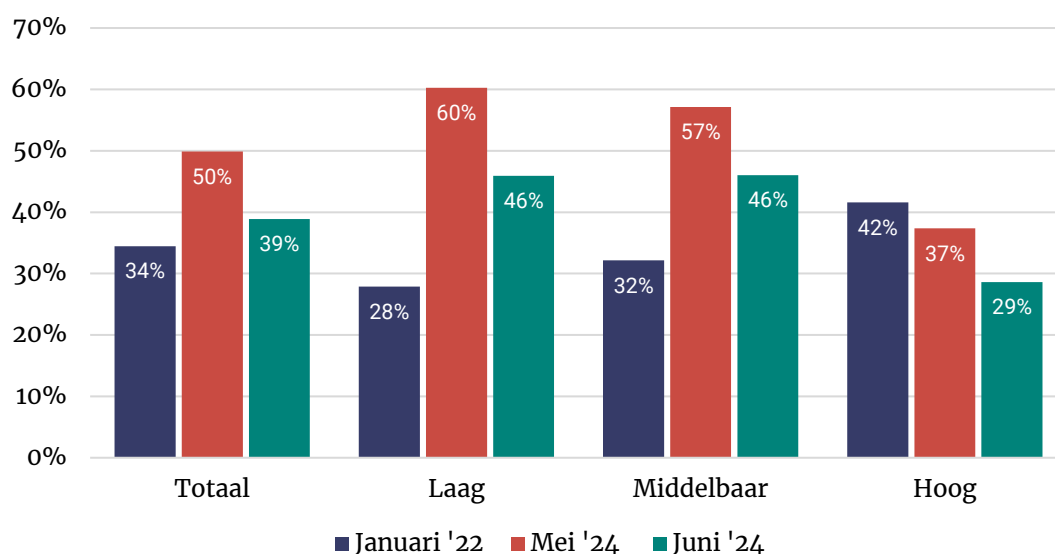
Bron: Ipsos I&O (juni, 2024)

Tevredenheid onder lager en middelbaar opgeleiden nu groter dan bij Rutte IV

Kiezers met een lagere en middelbaar opleiding zijn nu beduidend tevredener dan bij aanvang van Rutte IV. Onder lager opgeleiden steeg dit van 28 naar 60 procent in mei 2024, waarna het daalde naar 46 procent in juni. Onder middelbaar opgeleiden een vergelijkbaar patroon. Hoger opgeleiden zijn nu juist minder tevreden: van 42 procent in januari 2022, naar 29 procent in juni 2024.

Figuur 8

Hoe tevreden of ontevreden bent u met het kabinet van <coalitiepartijen>? (Naar opleidingsniveau)

Bron: Ipsos I&O (juni, 2024)

Kiezers BBB, PVV, SGP en SP nu tevredener dan bij Rutte IV

Het meest enthousiast zijn kiezers die nu zouden stemmen op BBB of PVV – de kiezersgroepen die gemiddeld, samen met SP en NSC, het laagste opleidingsniveau hebben – al nam het enthousiasme onder PVV-kiezers iets af sinds mei. Het verschil met januari 2022, direct nadat het kabinet Rutte IV aantrad, is echter immens: toen was maar respectievelijk 10 en 8 procent van deze kiezersgroepen tevreden met het nieuwe kabinet, nu 86 en 81 procent.

Onder VVD-kiezers ligt dat iets anders: in januari 2022 was 82 procent blij met Rutte IV, in mei was 77 procent dat met het aanstaande kabinet Schoof, maar dat daalde in juni naar 59 procent. Andere kiezersgroepen die nu tevredener zijn dan in januari 2022 zijn:

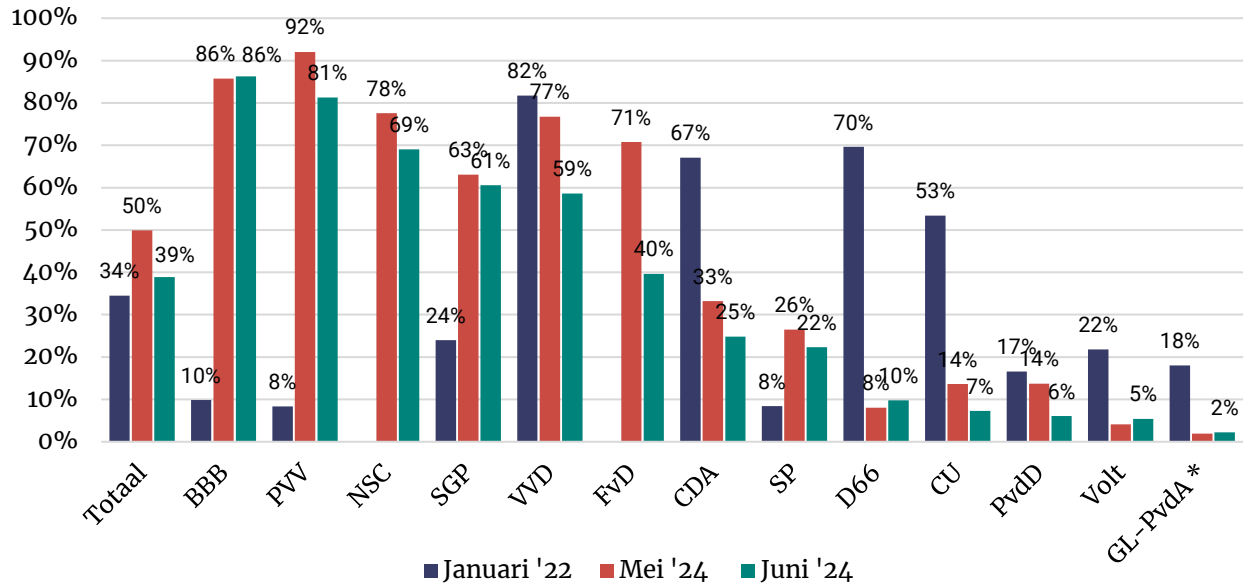
- SGP-kiezers
- SP-kiezers

Kiezersgroepen die nu minder tevreden zijn dan in januari 2022 zijn:

- CDA-kiezers
- CU-kiezers
- FVD-kiezers
- GL-PvdA-kiezers
- PvdD-kiezers

Figuur 9

Hoe tevreden of ontevreden bent u met het kabinet van <coalitiepartijen>? (laatste datapunt = juni 2024)

Vertrouwen in 'het nieuwe kabinet'

Lager opgeleiden hebben meer vertrouwen in kabinet Schoof dan hoger opgeleiden

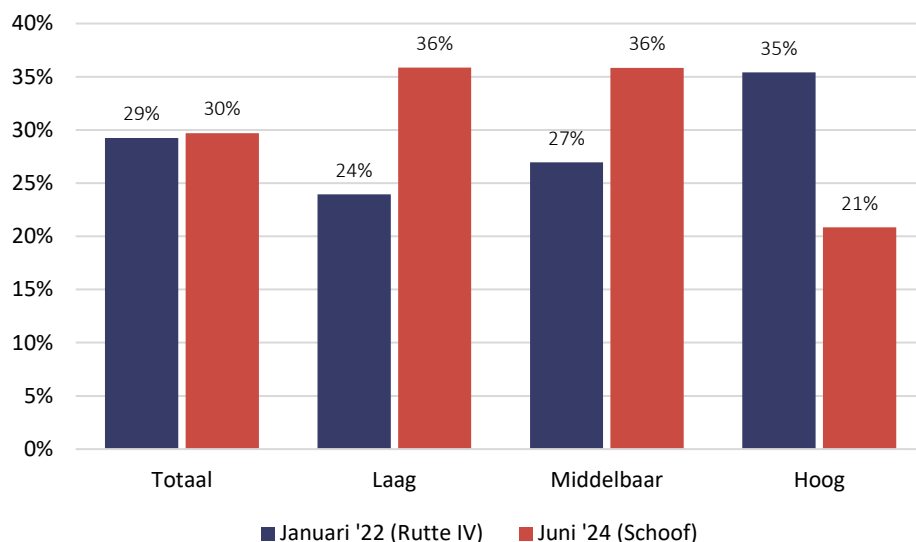
Het vertrouwen in het nieuwe kabinet Schoof (30%), gemeten in juni 2024, is ongeveer even hoog als het vertrouwen in Rutte IV, gemeten in januari '22? Maar het maakt nogal uit wie je het vraagt.

Lager- en middelbaar opgeleiden hadden weinig vertrouwen in Rutte IV (24 en 27%) en beduidend meer in het aanstaande kabinet Schoof (36%). De helft (52%) heeft niet zo veel of geen vertrouwen.

Voor hoger opgeleiden geldt het omgekeerde: slechts 21 procent heeft vertrouwen in het nieuwe kabinet (73% heeft dat niet). In Rutte IV had 35 procent vertrouwen (61% niet).

Figuur 10

Hoeveel vertrouwen heeft u in het nieuwe kabinet? (Naar opleiding)

Bron: Ipsos I&O (juni, 2024)

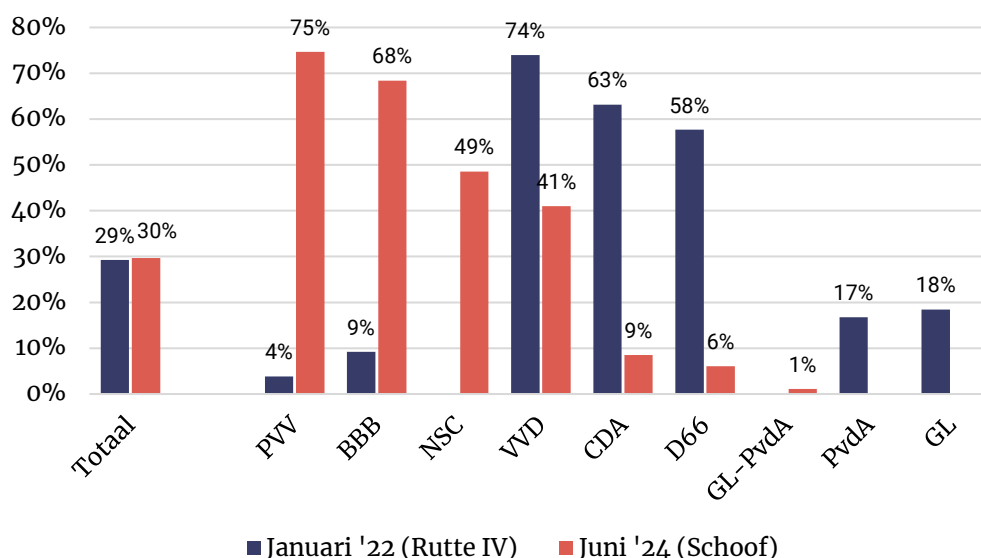
Vooraf PVV- en BBB-kiezers hebben vertrouwen in kabinet Schoof

Vooraf PVV-kiezers (75%) en BBB-kiezers (68%) hebben vertrouwen in het kabinet van PVV, VVD, NSC en BBB, onder NSC- en VVD-kiezers ligt dat duidelijk lager (49 en 41%).

PVV-kiezers en BBB-kiezers hadden nauwelijks vertrouwen in Rutte IV. Daar hadden VVD-kiezers beduidend meer vertrouwen in dan in het huidige (aanstaande) kabinet (74% versus 41%).

Kiezers van CDA, D66 en GL-PvdA hebben nauwelijks vertrouwen in het nieuwe kabinet. GL- en PvdA-kiezers hadden dat ik niet erg in Rutte IV, maar toen betrof het nog 17 en 18 procent. Nu maar 1 procent.

Figuur 11
Hoeveel vertrouwen heeft u in het nieuwe kabinet? (Naar politieke voorkeur)

Bron: Ipsos I&O (juni, 2024)

Waarom hebben kiezers vertrouwen in dit kabinet?

Om deze vraag te beantwoorden keken we vooral naar de toelichting die lager- en middelbaar opgeleiden geven. Vaak zijn dit kiezers van PVV, BBB en NSC, ook wel SGP, SP, CDA en FvD. De antwoorden die deze kiezers met vertrouwen geven zijn als volgt samen te vatten:

1. De inhoud: Goede plannen, frisse wind, andere koers.

Anders dan wel eens wordt aangenomen gaat het ook deze kiezers vooral om de inhoud. Ze zien grote problemen (immigratie wordt het vaakst genoemd) en willen dat die worden opgelost. Men heeft het idee dat de plannen van de aantredende coalitie het in zich heeft dat te gaan doen. ‘Redelijk goed doordachte plannen met wat er moet gebeuren in Nederland’ zegt een PVV-kiezer.

2. Genoeg van ‘polarisatie’ door links

Opvallend fel en talrijk zijn de uithalen naar links – waar naast GL-PvdA en D66, soms ook de VVD toe wordt gerekend. Eindelijk over rechts, alles beter dan links, is de gedachte. ‘Ik ben tegen de polarisatie van extreem links. Hoe Timmermans ec is gaat mij te ver.’

3. Resultante van moeizame onderhandelingen, dus het zal wel lukken

De formatieonderhandelingen waren dermate moeizaam en langdurig, de verschillen die overbrugd moesten worden dermate groot, dat – nu dit gelukt is – men er vertrouwen in heeft dat het dan ook wel wat zal worden. ‘Er is al veel naar elkaar toegebogen dus dat toont aan dat men er voor wil gaan’.

4. Eerst zien dan geloven; voordeel van de twijfel

Een variant op nummer 3 wordt gegeven door kiezers die in beginsel positief staan tegenover de nieuwe coalitie, maar de kat nog uit de boom kijken. ‘Het moet eerst nog bewezen worden of ze echt goed samen kunnen werken’, zegt een NSC-kiezer.

5. Vertrouwen in PVV en BBB, niet in NSC en VVD

Relatief vaak geven PVV- en BBB-kiezers aan dat ze veel vertrouwen hebben in PVV (vooral in Wilders) en BBB, maar niet in VVD en vooral NSC/Omtzigt. Een PVV-kiezer zegt: ‘Er kunnen ‘Nsb-ers’ tussen zitten, vooral bij de VVD en NSC.’ Het omgekeerde komt overigens ook voor: kiezers die er vertrouwen in hebben, juist omdat VVD en NSC ook meedoen.

Hieronder citaten die deze vijf punten onderbouwen.

Goede plannen, frisse wind, andere koers

Ze komen met verfrissende plannen. MAVO/HAVO, stemt PVV

Andere koers; slechter dan de vorige kabinetten kon het niet. HAVO/VWO, stemt FvD

Asielbeleid mag harder aangepakt worden en ik hoop dat dat gaat gebeuren. Nieuwe wind binnen de politiek waar ik op hoop. MBO, CU

Redelijk goed doordachte plannen met wat er moet gebeuren in Nederland. MAVO/HAVO, PVV

Dat dit partijen zijn die Nederland vooruit willen helpen met een luisterend oor naar de bevolking en de groepen waar het over gaat... En voor al geen partijen zijn (exclusief VVD) die met leugens en bedrog regeren... MBO, FvD

De plannen van het nieuwe kabinet spreken mij aan en ook de beoogde ministers.

HAVO/VWO, VVD

Denk dat ze een goed regeerakkoord hebben gemaakt voor ieder partij de sterke punten

LBO/VMBO, VVD

Klinkt raar, maar dit KAN en niet zeker wel eens kabinet zijn wat het meeste voor elkaar gaat krijgen. Als we eens woord bij daad doen. LBO/VMBO, CDA

Het regeerakkoord ziet er goed uit. LBO/VMBO, PVV

Eindelijk over rechts, alles beter dan links

Eindelijk een rechts kabinet! LBO/VMBO, PVV

Een rechts kabinet is wat Nederland nu nodig heeft. MAVO/HAVO, PVV

De noodzaak is aanwezig om over rechts dus met een hele andere invalshoek politiek te bedrijven. MAVO/VMBO, stemt SGP

Denk dat zij een aantal problemen op kunnen lossen. Zij tonen tenminste de wil en dat is een verademing t.o.v. het linkse kannie/magnie geleuter. MBO, JA21
geen linkse partijen meer die alleen maar met klimaat en stikstof bezig zijn, en niet wat er leeft onder de mensen. HAVO/VWO, PVV
Gezamenlijke rechtse belangen. Vormen samen front tegen links. MBO, NSC
Het is de enigste goede keus dat er iets wordt veranderd, iets wat de extreme linkse broeders van de vorige kabinetten de afgelopen 14 jaar hebben verprutst.
HAVO/VWO, BBB
Het zijn geen klimaatdrammers en willen iets doen aan de asiel instroom. LBO/VMBO, stemt niet
Ik ben dat linkse klimaat meer dan zat, ook vorige kabinet bakte er niks van. MAVO/HAVO, PVV
Ik ben tegen de polarisatie van extreem links. Hoe Timmermans ec is gaat mij te ver. MBO, PVV
Omdat ze het beter gaan doen dan die linkse bende. MAVO/HAVO, BBB

Resultante van moeizame onderhandelingen, dus zal wel lukken

Er is al veel naar elkaar toegebogen dus dat toont aan dat men er voor wil gaan. MAVO/HAVO, PVV
Ik denk dat ze plannen hebben opgesteld die voor de vier betrokken partijen werkbaar zijn. MBO, SP
Dat niet alles met de coalitiebesprekingen al is dichtgetimmerd zodat er 4 jaar lang geen ruimte is voor oppositie of veranderingen. Iedereen doet nu en krijgt de kans om beleid te maken.
MBO/BBB
De PVV, BBB en NSC hebben nog nooit geregeerd, dus het is hun alles aangelegen om het te laten slagen en te laten zien dat ze serieus zijn. MAVO/VMBO, PVV
Het feit dat ze er zoveel moeite voor gedaan hebben om een coalitie te vormen, geeft mij de indruk dat ze echt dingen willen veranderen. MBO, PVV

Eerst zien dan geloven; voordeel van de twijfel

Eerst maar eens zien of ze de dingen die ze beloven kunnen waarmaken. LBO/VMBO, PVV
Het moet eerst nog bewezen worden of ze echt goed samen kunnen werken. MAVO/HAVO, NSC
Na de moeizame formatie hoop ik dat het nu de goede kant op gaat met de samenwerking tussen de 4 partijen. De afgelopen jaren is er veel geld uitgeven, dus er zal bezuinigd moeten worden.
Dat is al een moeilijk begin, waar mensen niet blij van worden. Ook zal Brussel de plannen van het nieuwe kabinet dwarsbomen. Al met al een zware klus. MBO, PVV
Ze moeten het allemaal nog wel waar maken, zijn nog maar net gestart. MAVO/HAVO, NSC

Vertrouwen in PVV en BBB, niet in NSC en VVD

Er kunnen "nsb'rs" tussen zitten. Vooral bij de vvd en nsc. Anders was het wel veel vertrouwen zijn geweest. MBO, PVV
Vertrouwen in PVV en BBB geen vertrouwen in VVD en NZC. MBO, PVV

Het feit dat de VVD in het nieuwe kabinet zit is de reden dat ik tamelijk veel vertrouwen heb in het nieuwe kabinet i.p.v. veel vertrouwen. VVD heeft Nederland na mijn mening de afgelopen jaren naar de afgrond gebracht. MBO, PVV

Peter Kanne

Ipsos I&O

Juni 2024

Bijlage 1: citaten 'vertrouwen' naar partij en opleiding

'Waarom hebt u vertrouwen in de Nederlandse overheid?' Open antwoorden naar opleiding.

Lager opgeleiden

Je moet toch ergens op kunnen vertrouwen, ook al heeft de overheid de laatste jaren veel steken laten vallen , maar lost dit hopelijk op korte termijn op. PVV, LBO/VMBO

Omdat er nu een andere wind gaat waaien. BBB, LBO/VMBO

Denk dat dit een goede samenwerking gaat zijn. PVV, MAVO/VMBO

Door een groot aantal partijen die uiteindelijk elkaar controleren Ik ga er van uit dat men nu eindelijk iets geleerd heeft. BBB, LBO/VMBO

Ga er van uit dat zij hun best doen voor ons land. PVV, MAVO/VMBO

Gelukkig moet er samengewerkt worden, de versplintering van partijen is op dit moment een zegen. Dat zorgt er toch voor dat we niet helemaal kunnen radicaliseren. D66, MAVO/VMBO

Ik mag aannemen dat zij het landsbelang vertegenwoordigen, datgene wat de kiezer wil. NSC, MAVO/VMBO

We zijn een stabiel democratisch land. En ik heb vertrouwen dat onze overheid er voor het volk is en eerlijk is. PVV, MAVO/VMBO

Ik wil graag vertrouwen hebben; anders wordt het erg triest. BBB, MAVO/VMBO

Met een rechts kabinet kan het waarschijnlijk weer goed komen in Nederland. PVV, MAVO/VMBO

Middelbaar opgeleiden

Dat we het hier goed hebben bv infrastructuur, zorg en heel veel andere dingen. PVV, MBO

De samenleving als geheel wordt redelijk bestuurd in zijn veelheid van facetten. PVV, HAVO/VWO

Democratisch gekozen en iedereen heeft het beste voor met Nederland. PVV, MBO

Een land moet geregeerd worden daar zorgen wij voor om zo een regering te hebben. PVV, MBO

Er is vooruitgang om de wens van de kiezer te respecteren. PVV, HAVO/VWO

Gecontroleerd door de rechtspraak en volksvertegenwoordigers. PVV, HAVO/VWO

Geen vertrouwen in de demissionair regering die er nu nog zit. Rutten maakt de puinhoop even nog groter. Geeft ons belasting geld grof weg. Voor de regering partij die er nu komt heb ik tamelijk vertrouwen. Voor de rest is het koffiedik kijken. PVV, MBO

Het kan altijd slechter. Kijk in de wereld om je heen. Overal is er narigheid. BBB, MBO

Ik denk dat dit kabinet meer vd mensen gaat betekenen. BBB, MBO

Ik ga ervan uit dat ze er zijn om Nederland beter te maken en op te komen voor de Nederlander. PVV, LBO/VMBO

Tot op heden woon ik in een behoorlijk land. Dat er problemen zijn weten we allemaal. Maar we zijn wel nog steeds erg welvarend. NSC, MBO

Uiteindelijk zullen ze door t stof moeten en fouten herstellen maar aangezien er vooruitzicht is in een regering komt dat hopelijk. PVV, MBO

Ik hoop dat dit kabinet de vele misstanden recht gaat zetten. BBB, HAVO/VWO

Het was anders. Ik had veel vertrouwen verloren in de politiek door incompetentie en een minister president die te lang aanbleef, terwijl het duidelijk was dat het tijd was voor nieuw bloed. Het is een topsport, en niemand kan zo lang aanblijven. Je wil de fitste persoon in die positie hebben. Nu is er nieuw bloed dat een richting op gaat, waar ik het mee eens ben, dus een reden om optimistisch te zijn. NSC, HAVO/VWO

Ik geloof graag in het goede van de Nederlandse overheid. Over het algemeen hebben we het niet slecht met ze. Er zijn slechtere overheden. NSC, MBO

Het lijkt de goede kant op te gaan en ik ben optimistisch ingesteld. NSC, MBO

Ik ben positief en deze nw regering moet een kans krijgen om zaken te veranderen. Verandering geeft onrust maar brengt je ook ergens. NSC, MBO

Ik woon in een fantasties land goed geleid stabiel. VVD, MBO

Ik zie de overheid nog steeds als de basis waarop ik kan leunen, maar de afgelopen jaren heeft het wel een deuk gekregen. GL-PvdA, MBO

De overheid, de ambtenaren met name, zijn gebonden aan de visie/beleid dat regering en parlement uitstralen. Uit ervaring weet ik dat ambtenaren dit niet altijd dragen. GL-PvdA, HAVO/VWO

Er zijn altijd onderwerpen die anders of beter hadden gekund. Maar vergeleken met andere landen hebben we het hier goed. D66, MBO

Ik denk redelijk in te kunnen schatten of ze hun afspraken na komen. Is vooral veel uitstel maar schaad mij op dit moment nog niet. VVD, MBO

Ik ga uit van de ambtenaren die werken voor de overheid. Ik heb vertrouwen in hun. Volt, LBO/VMBO

Ik heb vertrouwen in het nieuwe kabinet.. Het oude kabinet zat vol met leugens en bedrog... En trok zich niks aan van de rest van de 2de kamer... Ministers stemde voor terwijl ze de opdracht van de meerderheid in de 2de kamer kregen om tegen te stemmen... En ze hadden iets te innige banden met het World economic forum... Waar ze geen tekst en uitleg over wouden geven.... FvD, MBO

Ik wil er gewoon vertrouwen in hebben, niet te negatief! VVD, MBO

Mijn ervaring tot heden met welke overheid ook, is positief. Soms geholpen door beginners maar dan even doordrukken en merk dan behulpzaamheid. Behalve met de Belasting, dat is een kolos waar geen beweging in te krijgen is. CDA, HAVO/VWO

Hoger opgeleiden

Als geheel vind ik dat ze tamelijk veel vertrouwen mogen krijgen. In sommige zaken blunderen ze een eind weg (toeslagenaffaire). NSC, HAVO/VWO

Ambtenaren en mensen die werken voor de Nederlandse samenleving ondanks de politiek. SP, WO

Betrouwbaar, zeker in vergelijking met andere landen in de EC en wereld. Niets is perfect, maar relatief gezien ben ik tevreden met de overheid. CDA, HBO

Binnen de overheid zijn ambtenaren de uitvoerders. Zij zijn niet gekoppeld aan partijen en ik heb de hoop dat zij hun werk goed willen uitvoeren. GL-PvdA, HBO

Consequent in handelden ook als het idee niet voldoet aan mijn wensen. PVV, HBO
De ambtenarij is competent, alleen het politieke bestuur gaat teveel mee in de waan van de dag. GL-PvdA, WO
De basis is op orde, er is een democratische rechtsstaat waar iedereen zich aan moet houden. GL-PvdA, HAVO/VWO
De democratie staat er nog goed voor, maar waakzaamheid is geboden (Hongarije, Polen, Slowakije). CDA, HBO
Er zijn gelukkig nog verstandige ambtenaren die hun werk goed doen. GL-PvdA, HBO
Er zijn nu wel wat (voor mijn gevoel) negatieve krachten, maar er zijn ook nog een boel tegenkrachten. GL-PvdA, WO
De overheid heeft zich wispelturig gedragen in het recente verleden, dus als een niet zo betrouwbare overheid. VVD, WO
De overheid zorgt dat we het heel erg goed hebben als inwoners. Alle voorzieningen zijn beschikbaar en iedereen heeft gelijke kansen. CDA, WO
Denk aan de Toeslagenaffaire en Groningen. Dat heeft mij wel een knak gegeven in het vertrouwen in de Nederlandse overheid. GL-PvdA, WO
Door het democratisch bestel wordt er altijd voldoende tegengas gegeven bij niet geheel doordachte plannen. Volt, HBO
Door ons kiesstelsel wordt er goed bediscussieerd wat wel en niet gebeurt. PVV, WO
Een optimistische blik. We kunnen altijd wel klagen, maar er gaan ook een hoop dingen goed in Nederland. VVD
Er gaan veel dingen mis omdat men is losgekoppeld van de samenleving. Maar het meeste gaat goed. Wij hebben grotendeels een betrouwbare en vooral ook controleerbare overheid. Of ze de juiste dingen doen, is een ander verhaal. GL-PvdA, WO
Er is altijd oppositie, regeringspartijen zullen altijd moeten geven en nemen (consensus), er lopen ook nog betrouwbare verstandige mensen rond, en er is ook nog een eerste kamer. Gelukkig heeft niemand het compleet voor het zeggen. SP, HBO
Er is lang aan gewerkt om dit land te krijgen zoals het nu is. Natuurlijk gaat er veel mis bij de overheid, maar ik wil graag geloven dat we een stabiele, democratische basis hebben. GL-PvdA, WO
Er is mij nooit groot onrecht aan gedaan. We leven vooralsnog in een democratie. GL-PvdA, WO
Gewoon al jaren zijn we een goed ontwikkeld land met een democratisch systeem. VVD
Het ambtenarenapparaat functioneert best goed, los van het Haagse Politieke toneel en vertoont een redelijke mate van functionele continuïteit. GL-PvdA, WO
Het gaat niet altijd zoals het moet maar ik denk dat er genoeg mensen ambtenaar zijn die het juiste willen doen. GL-PvdA, WO
Het overheidssysteem in NL vertegenwoordigt alle burgers op democratische manier. D66, WO
Het systeem werkt aan de ene kant goed genoeg dat extreem-rechtse idealen en plannen niet zo maar doorgevoerd kunnen worden. GL-PvdA, WO
Het werkt niet optimaal maar we mogen ook niet klagen met alles wat we wel hebben. PVV, WO

Hoewel er grove fouten zijn gemaakt (toeslagen, Groningen) moet ik blijven geloven dat de overheid er voor zijn mensen is. Ik hoop dat dat in de komende kabinetsperiode ook zo is. GL-PvdA, WO

Ik denk dat er checks and balances zijn in Nederlands, waardoor de NL regering niet snel dingen kunnen doordrukken die tegen de grondwet indruisen. GL-PvdA, WO

Ik denk dat we een stabiele en goede overheid hebben. Er zullen wel een aantal zaken met hogere snelheid moeten worden opgelost. VVD, WO

Ik denk dat we het in het Nederland tov veel andere landen redelijk goed hebben wat betreft zorg en inkomen, en dat dit mede te danken is aan de overheid. GL-PvdA, WO

Ik denk dat we met coalities en ambtenaren een van de beste landen ter wereld zijn. D66, WO

Ik denk dat ze het beste met ons lang voor hebben. En niet corrupt zijn. PVV, WO

Ik ga er van uit dat de onkunde van het huidige kabinet niet is doorgedrongen in het ambtenaren apparaat. PvdD, WO

Niet volledig omdat er vanuit de overheid geen vertrouwen is in de eigen bevolking. BBB, HBO

Omdat ik enigszins vertrouwen terug krijg. Maar we moeten het nog zien. PVV, HBO

Omdat ik van mening ben dat in beginsel alle mensen die werken bij en voor de Nederlandse overheid dat met de goede intenties doen. CDA, WO

Omdat Nederland nog steeds een heel mooi land is om in te wonen, en de economie is ook erg goed. En dat komt door een goede Nederlandse overheid. VVD, WO

Ondanks de vele zaken die niet goed gaan, leven we in een land dat het best goed doet. VVD

Ondanks de wilde en onrealistische plannen die soms door politici de wereld in geslingerd worden is de uiteindelijke uitkomst toch vaak gematigd en redelijk doordacht. GL-PvdA, HBO

Stabiel beleid, geen radicale verandering, het gaat met iedereen goed in NL. D66, WO

Stabiel en zeker in vergelijking tot andere landen om ons heen en elders in de wereld. GL-PvdA, WO

Ik vertrouw op de integriteit van de individuele ambtenaren en op de veiligheidskleppen van de democratische rechtsstaat. PvdD, WO

Ik wil graag uitgaan van het goede van de mens. De overheid is niet 1 persoon of een politieke kleur. CDA, HBO

Sterk ambtenarenapparaat met veel kennis en kunde, wat het gesprek aan kundige politici voorlopig nog voldoende maskeert. SP, HBO

Vergeleken met andere landen hebben wij een betrouwbare overheid. Wel afwachten wat het nieuwe kabinet doet. GL-PvdA, HBO

Voor mijn situatie gaat het prima tot nu toe, wel even afwachten wat er komt. VVD

We hebben een stevige democratie met redelijk betrouwbare instituties. Soms ontstaan er problemen omdat politieke partijen zoals de VVD de overheid opdrachten geeft die niet staatsrechtelijk zijn zoals bij de Toeslagenaffaire. Hopelijk zijn de instituties sterk genoeg om weerstand te bieden tegen de komende regering. GL-PvdA, WO

We leven in een democratie. BBB, HAVO/VWO

Wij krijgen een nieuwe goede regering. PVV, HBO